

Pedagogická fakulta MU Brno
oddělení dalšího vzdělávání

SPECIALIZAČNÍ STUDIUM VÝCHOVNÉHO PORADENSTVÍ

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Jaroslava Tomancová

2007

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Cíl:

- seznámit se s textem Úmluvy
- porozumět jeho smyslu, účelu a předmětu
- umět využívat a aplikovat získané poznatky v praxi

Úmluva o právech dítěte je mezinárodním právním dokumentem (u nás je platnou právní normou, která je dokonce nadřazena zákonům). Kodifikuje práva dítěte formou smlouvy a pro státy, které ji ratifikovaly je závazná. Tzn., že **státy zaručí práva pro všechny děti** bez rozdílu a, že budou jednat v nejlepším zájmu.

Preamble se odvolává na základní principy Organizace spojených národů a na zvláštní ustanovení určitých důležitých smluv a prohlášení o lidských právech.

Znovu potvrzuje skutečnost, že děti vzhledem ke své zranitelnosti potřebují zvláštní péči a ochranu; přitom je velký důraz kladen na nezbytnost právní i jiné ochrany dítěte před a po narození, na respektování kulturních hodnot společnosti dítěte a na životně významnou úlohu mezinárodní spolupráce při realizaci dětských práv.

Práva dítěte v dokumntech (odbor prevence kriminality MV ČR, 1998)

Dítětem Úmluva rozumí lidskou bytost mladší 18 let, která má svá práva. Ta se vztahují bez výjimky na každé dítě.

Obsah Úmluvy odráží a proklamuje základní potřeby dítěte. Je to soubor lidských práv dítěte, zahrnující práva občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní.

Vybrané články Úmluvy

Účelem studijního textu není rozebírat všechny články Úmluvy, ale upozornit na ty, se kterými byste se ve své praxi mohli setkat. Zahrnuje i vybrané články s ohledem na trestně právní ochranu dětí.

- Dítětem se rozumí lidská bytost mladší 18 let, pokud zletilost není zákonem stanovena dříve.
- Zákaz diskriminace – závazek státu chránit děti před jakoukoliv formou diskriminace – rasové, národnostní, náboženské a jiné nenávisti nebo nesnášenlivosti.
- Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dětí, náleží jim tzv. rodičovská zodpovědnost, kterou každý rodič nabývá okamžikem, kdy se mu narodí dítě. Je nositelem této zodpovědnosti až do doby zletilosti dítěte, pokud není této odpovědnosti zbaven.

Rodičovská zodpovědnost v nejširším smyslu = nejde jen o vyživovací povinnost, ale i o péči o zdraví dítěte a o péči o jeho tělesný, duševní, rozumový a mravní vývoj.

- Stát musí respektovat práva a odpovědnost rodičů (i širší rodiny) a vést dítě takovým způsobem, který je v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.
- Dítě má právo žít s oběma rodiči, nemůže být od svých rodičů odděleno (jen na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem), pokud to není v rozporu s jeho zájmy. Má právo udržovat styk s oběma rodiči, je-li odděleno od jednoho z nich nebo od obou.

Příklad

Rodiče žijí odděleně, je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

Vazba, uvěznění, vypovězení jednoho popř. obou rodičů.

- Potírání nezákonného přemísťování dětí do zahraničí a jejich nenavrácení zpět – stát má zabránit a sjednat nápravu při únosech nebo zadržování dětí v cizině jedním z rodičů nebo třetí stranou.
- Ochrana dětí před násilím a zanedbáváním – před násilím a všemi formami špatného zacházení ze strany rodičů nebo jiných osob starajících se o dítě. Toto ustanovení

zdůrazňuje význam sociální prevence, která ve svém důsledku směřuje k ochraně společnosti jako celku.

Příklad

Zneužívání nebo zanedbávání dítěte.

- Dítě má právo formulovat své vlastní názory a tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají. Názorům dítěte se musí věnovat patřičná pozornost, odpovídající jeho věku a úrovni. Má právo se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, které se týkají jeho osoby, vždy s ohledem na jeho rozumovou vyspělost.

Příklad

Desetileté dítě má právo se vyjádřit k tomu, jak bude trávit prázdniny.

I malé dítě má právo se vyjádřit ke svému oblečení.

Vyslyšení dítěte v soudním nebo správním řízení ve všech záležitostech, které se ho dotýkají.

- Ochrana před drogovou kriminalitou – děti mají právo na ochranu před užíváním narkotických a psychotropních látek a před začleněním dětí do jejich výroby a distribuce.

Trestní zákon § 187

Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří .....

Trestní zákon § 187a

Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém .....

Trestní zákon § 188

Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří ..... odnětí svobody 2 – 10 let .....spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než 18 let .....

- Zákaz prodeje dětí - obchod s dětmi bezprostředně zasahuje do integrity dítěte jakožto lidské bytosti, popírá jeho základní práva a degraduje dítě na pouhý předmět obchodu.

V současné době má obchod s dětmi nejrůznější podobu např. „obchod“ jehož účelem je adopce dítěte – zpravidla nezákonná, zneužívání dětí k výrobě pornografického materiálu, k prostituci, k vytvoření trhu s dětskou pracovní silou. K nezákonnému přemísťování dětí

patří i trestný čin **únosu** – v mnoha případech může předcházet prodeji dítěte a dalším formám sexuálního zneužívání.

Hovoříme nezákonném přemístění dětí pro účely komerčního sexuálního zneužívání **NE** o „rodičovských“ únosech.

- Zákaz mučení nebo jiné formy krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání – žádné dítě nesmí být podrobena mučení ....., nesmí být nezákonně uvězněno nebo zbaveno svobody.

Trestní zákon § 259a

Kdo v souvislosti s výkonem pravomoci státního orgánu, orgánu územní samosprávy nebo soudu jinému mučením nebo jiným nelidským a krutým zacházením způsobí tělesné nebo duševní utrpení ..... 6 měsíců – 3 léta.

- Dítě má právo na ochranu před zasahováním do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence a proti útokům na svou čest a pověst.

Příklad

Otevření a přečtení dopisu určenému dítěti rodičem

- Ochrana dětí před tělesným, duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním .....

Tělesné týrání – všechny akty násilí na dítěti. Tělesné týrání s následným poraněním, které vzniklo v důsledku bití, popálení, opaření, trestání a selhání ochrany dítěte před násilím. Dále týrání dítěte, které nemá bezprostřední známky tělesného poranění, ale děti jsou zasaženy utrpením způsobeným dušením, otrávením .... Lze sem zařadit případy dětí záměrně vystavovaných opakovaným lékařským vyšetřováním a děti sexuálně zneužívaných za užití násilí.

Osoba pečující o dítě často uvádí nepravděpodobné zdůvodnění vzniku poranění, dítě často nechce o způsobeném poranění hovořit.

Psychické týrání – takové jednání, které má závažný nepříznivý vliv na citový vývoj a chování dítěte. Slovní útoky na sebevědomí dítěte, opakované ponižování, odmítání a zavrhování dítěte, vystavování dítěte závažným domácím konfliktům, násilné izolování nebo kontrolování dítěte s cílem vyvolat pocit citového ohrožení, nerealistické nároky kladené na dítě rodiči, které není schopno plnit .....

Sexuální zneužívání - *dotýkání dítěte se sexuálním podtextem, vykořisťování dítěte jakoukoliv osobou v sexuální rovině či pohlavní styk s dítětem. Zneuživatelé může být rodič, příbuzný, přítel nebo pro dítě cizí osoba.*

Pojem **Komerční sexuální zneužívání dětí** byl vymezen Stockholmským kongresem v roce 1996 jako: „...*použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem a jinými, kdo vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely*“.

Základní formy komerčního sexuálního zneužívání dětí:

obchodování s dětmi

dětská prostituce

dětská pornografie

- Právo dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duchovní, mravní a sociální rozvoj. Rodiče nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.
- Právo dítěte na vzdělání. Stát má povinnost zajišťovat bezplatné a povinné základní vzdělání, podněcovat rozvoj různých forem středního vzdělání a zpřístupňovat vysokoškolské vzdělání pro všechny podle jejich schopností.
- Dětská práce – právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoliv práce, která by byla pro něho nebezpečná, bránila jeho vzdělávání, nebo by škodila zdraví dítěte, jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji.

Příklad

Věková hranice pro vstup do zaměstnání – nesmí být nižší než 15 let.

(Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání - Česká republika úmluvu ratifikovala k 26.4. 2007).

- Justice pro mladistvé – dítě v konfliktu se zákonem má právo na zacházení, které podporuje jeho smysl pro důstojnost a čest a bere ohled na jeho věk s cílem znovuzачlenění do společnosti.

Příklad

Zákonná a jiná pomoc při obhajobě dítěte.

Jaké jsou povinnosti rodičů?

Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dětí, náleží jim tzv. rodičovská zodpovědnost. Jde nejen o povinnost rodičů zajistit dítěti výživu, ale i o péči o zdraví dítěte o jeho tělesný, duševní, rozumový a mravní vývoj. Součástí této zodpovědnosti je také správa majetku dítěte a zastupování dítěte.

- Dítě má právo na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj. Základní zodpovědnost za zabezpečení takové životní úrovně nesou rodiče dětí.

Dítě (osoba mladší 18 let) nemá ze zákona plnou způsobilost k právním úkonům. Může činit jen takové úkony, které jsou přiměřené jeho vyspělosti.

Příklad

Dítě první třídy si může v obchodě koupit čokoládu – zaplatí za ni, může přijmout dar – autodráhu.

Někdy nestačí, aby za nezletilého jednal jeho zákonný zástupce, ale jeho úkon musí být schválen soudem.

Příklad

Vždy, když se jedná o nemovitost ať ji získává nezletilý darem nebo dědictvím.

Vždy - koupě nebo darování např. automobilu a obecně hodnotnějšího majetku např. starožitností když se kupuje z finančních prostředků dítěte.

Vždy – rozhodnutí o dědictví, pokud je mezi dědici nezletilý.

Při výkonu péče o dítě musí rodiče vždy chránit jeho zájmy, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled. Rodiče mají právo při výchově použít přiměřených výchovných prostředků, nesmějí ohrozit důstojnost dítěte, jeho zdraví a vývoj.

Příklad

Výprask páskem (snižuje důstojnost dítěte), zavření dítěte o samotě na několik hodin (psychický nátlak, ohrožuje jeho psychický vývoj), zákaz jídla – toto nejsou přiměřené výchovné prostředky.

Jaké povinnosti mají děti?

Studijní text se zabývá v celém svém rozsahu právy dítěte, ale náš právní řád ukládá dětem i některé povinnosti

Příklad

Povinnost respektovat a ctít své rodiče (abstraktní povinnost). Dítěti je však garantováno právo na vlastní názor.

Povinnost pomáhat rodičům v mezích svých schopností, pokud s nimi žijí ve společné domácnosti. Nelze přijmout argument dítěte, že nic nemusí, že má právo si jen hrát a odpočívat. Součástí výchovy je také výchova k práci – dítě má povinnost doma pomáhat, je však nutné mu dávat jen takové úkoly, které zvládne.

Tato povinnost se vztahuje pouze na nezletilé děti, pro zletilého potomka i když žije s vámi v jedné domácnosti tato povinnost neplatí.

Má-li dítě vlastní příjem, který je pravidelný a dlouhodobý, je povinno přispívat na úhradu společných potřeb rodiny.

Příklad

Příjem z krátkodobé brigády – není příjmem pravidelným.

Otázky k zamyšlení

1. Jak škola (školské zařízení) na jedné straně a rodina na straně druhé zabezpečuje dětská práva?
2. Jsou (podle vás) ve škole, školském zařízení a ve společnosti dětská práva porušována? Jakým způsobem?
3. Co víte o dětských právech a jak jste na výchovu k právům dítěte připraveni?

